

บทที่ 2

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเสนอเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความรู้ความเข้าใจ และเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้านด้วยกัน ดังจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 จริยธรรม : ความหมายและขอบข่าย
- 2.2 บทบาทของหน่วยงานในการจัดจริยศึกษา
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 จริยธรรม : ความหมายและขอบข่าย

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายและขอบข่ายของจริยธรรม พบว่า มีความหมายกว้างขวางรวมไปถึงลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมด้วย ดังนี้

2.1.1 ความหมายของจริยธรรม

“จริยธรรมของบุคคล” เกี่ยวข้องกับคำหลายคำ แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงกันและบางครั้งใช้ควบคู่หรือแทนกัน เช่น คำว่า “จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม ศีลธรรม” ซึ่งเป็นคำที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2535 : 214) ให้ความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ดังนี้

จริยธรรม	มาจากคุณธรรม กับ จริยะ ซึ่งคุณธรรม คือสภาพคุณงามความดี ส่วนจริย คือ ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ รวมเป็นจริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม
จริยศาสตร์	ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร และคำว่า จริยศาสตร์นั้นตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า ethics
ศีลธรรม	ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ธรรมในระดับศีล ศีลและธรรม

ในความหมายทางศัพท์ของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงเป็นการให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า เป็นการประพฤติดีในกรอบของธรรม

พระราชวรมุณี ให้ความหมายของจริยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาว่า หมายถึง มรรคแปด อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา (มาลี จุฑา, 2542 : 268) ดังนี้

ศีล ประกอบด้วย

- 1) สัมมาวาจา คือ มีวาจาชอบ เช่น พูดดี พูดไพเราะ พูดได้สาระ ไม่พูดพรังเพรีอ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย
- 2) สัมมากัมมันตะ คือ มีการกระทำชอบ เช่น วางตัวดี แต่งกายดี มีบุคลิกดี
- 3) สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ เช่น ประกอบอาชีพโดยสุจริต

สมาธิ ประกอบด้วย

- 1) สัมมาวายามะ คือ มีความเพียรพยายามชอบ เช่น พยายามตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจน สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรได้เป็นอย่างดี
- 2) สัมมาสติ คือ ตั้งสติชอบ เช่น เป็นบุคคลที่มีสติเสมอ
- 3) สัมมาสมาธิ คือ มีสมาธิดี เช่น เป็นบุคคลที่มีสมาธิดี

ปัญญา ประกอบด้วย

- 1) สัมมาทิฏฐิ คือ มีความคิดที่ดี เช่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 2) สัมมาสังกัปปะ คือ มีความเข้าใจที่ดี เช่น ทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องและ สอดคล้องกับสังคม

สาโรช บัวศรี (2527 : 29) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม โดยพิจารณาในแง่โครงสร้าง และสรุปว่าจริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

- 1) ศีลธรรม (moral value) คือ สิ่งที่ดีเว้นไม่ปฏิบัติ
- 2) คุณธรรม (ethical value) คือ สิ่งที่ดีควรปฏิบัติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2520 : 6) ให้ทรรศนะว่า คนที่ ประพฤติไม่ดีไม่ใช่คนไม่มีจริยธรรม โดยใช้เกณฑ์ตัดสินว่า คนที่ประพฤติในลักษณะที่สังคมไม่ ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามจำกัด โดยผู้กระทำ ส่วนมากเองก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควรนั้น เป็นลักษณะของคนที่มีจริยธรรมไม่สูง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าไม่มีจริยธรรม

วศิน อินทสระ (2542 : 2) ให้ความหมายของจริยศาสตร์ว่า หากแปลตามตัวอักษร สันสกฤต คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติ หรือศาสตร์แห่งความประพฤติ ข้อที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ ตำราหรือวิชาว่าด้วยความประพฤติ หากแปลจากภาษาอังกฤษ คำว่า ethics คือ ศาสตร์ ที่ว่าด้วยศีลธรรม จริยศาสตร์จึงถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา บางคนเรียกว่า ปรัชญาศีลธรรม (moral philosophy)

วิทย์ วิศทเวทย์ (2532 : 9) มีความเห็นว่า จริยศาสตร์ เป็นการศึกษาคุณค่าทางจริยธรรม หรือศึกษาเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม วิชาจริยศาสตร์ เป็นวิชาศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ทางด้านคุณค่า และคุณค่าที่กล่าวถึงเป็นคุณค่าทางจริยธรรม อันได้แก่ ความดี ความถูกต้อง จริยศาสตร์จึงพยายามหาคำตอบว่า สิ่งที่เราเรียกว่าดี ว่าถูกต้อง คืออะไร มีมาตรฐานหรือเกณฑ์อย่างไร และมักจะหยิบยกเอาปรัชญาของสำนักต่างๆ มาวิเคราะห์

อนึ่ง ได้มีการใช้ ethics ในด้านประยุกต์ เช่น ในการบริหารธุรกิจ business ethics จะใช้ ethics ในความหมายของจริยธรรม (จินตนา บุญบงการ 2547 : 24) ซึ่งเซอร์โต (Certo, 1994 : 68) ได้ระบุว่าในทางธุรกิจ จริยธรรม (ethics) อาจหมายถึงความสามารถที่จะสะท้อนถึงค่านิยม (values) ในกระบวนการตัดสินใจของบริษัท เพื่อกำหนดว่า ค่านิยมดังกล่าวและการตัดสินใจมีผลกระทบอย่างไรต่อกลุ่มต่างๆ ที่มีประโยชน์ได้เสียกับบริษัท และเพื่อกำหนดว่าผู้บริหารจะนำผลกระทบดังกล่าวไปใช้ในการบริหารประจำวันอย่างไร ในอดีตผู้บริหารเห็นว่าการนำเอาจริยธรรม มาใช้ในการบริหาร จะทำให้การบริหารจัดการไม่มีความมั่นคง แต่ปัจจุบันฝ่ายบริหารยอมรับว่า จริยธรรมเป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากการจัดการ

นอกจากนั้น ได้มีการใช้คำ จรรยาบรรณ ซึ่งตามรากศัพท์ หมายถึง หนังสือว่าด้วยความประพฤติ หรืออาจแปลได้ว่า ประมวลหลักของความประพฤติ จรรยาบรรณจึงเป็นข้อกำหนดทางจริยธรรมของวิชาชีพ เป็นข้อกำหนดทางศีลธรรมหรือจริยธรรมที่สมาชิกในกลุ่มวิชาชีพนั้น ๆ จัดทำขึ้น เช่น จรรยาบรรณของสมาคมจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย จรรยาบรรณของสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย เป็นต้น

จากความหมายที่ได้มีผู้ระบุไว้ข้างต้น แม้จะใช้สำนวนภาษาต่างกัน แต่มีประเด็นที่เหมือนกันที่พอจะกล่าวได้ว่า จริยธรรม คือ ข้อประพฤติปฏิบัติ หรือหลักความประพฤติที่ดีงามที่เหมาะสม ที่มีคุณธรรม และถูกต้องตามศีลธรรม

2.1.2 ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล

ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล แบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน ได้แก่ ความรู้ ทศนคติ การใช้เหตุผล และพฤติกรรมต่าง ๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, 2524 : 2-3) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าการกระทำชนิดใดควรแก่การกระทำ และการกระทำชนิดใดควรแก่การละเว้น ซึ่งความรู้เชิงจริยธรรมจะเกิดขึ้นกับบุคคลใด ขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม และหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งเด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด และช่วงอายุตั้งแต่ 2-10 ปี เด็กจะได้รับการปลูกฝังความรู้เหล่านี้เป็นพิเศษ การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับความรู้เชิงจริยธรรมให้ผลที่เป็น

รายละเอียดเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ยากต่อการนำไปใช้ทำนายพฤติกรรม เพราะความรู้ของบุคคลเป็นเพียงสาเหตุเดียวในหลายๆ สาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลนั้น

2. ทักษคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่า ตนเองชอบหรือไม่ชอบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น ๆ เพียงใด ทักษคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ๆ แต่สำหรับคนบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงพฤติกรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นเป็นการรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ สามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว และทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลการเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจกระทำ เกิดจากเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ๆ การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ และในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับเดียวกัน อาจมีการกระทำที่แตกต่างกันได้เช่นกัน ทั้งนี้เกิดจากแรงจูงใจของแต่ละบุคคล นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมคือ พีอาเจท์ (Piaget, 1932) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) ได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล เป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ของบุคคลด้วย

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สังคมพึงพอใจ หรือละเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น ลักษณะของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่กระทำแล้วสังคมเห็นชอบ ได้แก่ การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือรู้จักแบ่งปันกัน ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่กระทำแล้วสังคมไม่ยอมรับและไม่เห็นด้วย ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ เห็นแก่ตัว ความไม่ยุติธรรม เหล่านี้ เป็นต้น การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมาก เพราะการกระทำในด้านดีและไม่ดีของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความสงบสุขของส่วนรวม

2.1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

โดยทั่วไปจริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม เพราะคนในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่งแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่นไม่มากนักน้อย ดังนั้นสังคมจึงเป็นแหล่งกำเนิดจริยธรรมของ

คนเป็นสำคัญ นอกเหนือจากความคิดหรือทฤษฎีดังกล่าว ยังมีแนวคิดอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวกับต้นกำเนิดและพัฒนาการทางจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524 : 5-9) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เกิดจากแนวคิดและประสบการณ์ของนักสังคมวิทยา (Wright, 1975) ที่เชื่อว่าสังคมมีส่วนในการหล่อหลอมบุคคลให้มีลักษณะแตกต่างกัน ตามแต่ว่าเขาเหล่านั้นจะอยู่ในสังคมกลุ่มใด เด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่วจากผู้ใกล้ชิด เด็กจะใช้วิธีการเลียนแบบผู้มีอำนาจ และผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดเด็กจะรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติโดยอัตโนมัติ ดังนั้นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กเป็นผู้มีจริยธรรม เด็กก็จะเลียนแบบและพร้อมที่จะเป็นผู้มีจริยธรรมด้วย การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กจึงเริ่มตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน สังคมรอบตัว รวมทั้งสิ่งแวดล้อม แม้ว่านักทฤษฎีบางส่วนจะมีความเห็นว่าจริยธรรมของบุคคลถูกปลูกฝังตั้งแต่เด็ก แต่ยังมีนักทฤษฎีบางคนมีความคิดว่า การผันแปรของสังคมและสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตมีอิทธิพลทำให้จริยธรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ในวัยผู้ใหญ่ แต่ก็ไม่ได้มีผลกระทบต่อบุคคลรุนแรงกว่าหรือมีผลคงทนถาวรกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยทารกและวัยเด็กเล็ก

2. ทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดว่าจิตลักษณะที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล คือสติปัญญา การรู้ การคิด อารมณ์ สังคม บุคลิกภาพ และความสามารถในการหยั่งรู้บทบาทของผู้อื่น จิตลักษณะที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ เป็นลักษณะที่บุคคลสามารถพัฒนาจากขั้นต่ำสุดไปยังขั้นสูงได้ (Kohlberg, 1976) (ดังจะได้กล่าวต่อไป)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ถือว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม (Bandura, 1977) กฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ในการอธิบายต้นกำเนิดและการเปลี่ยนแปลงของจริยธรรม ทฤษฎีดังกล่าวจะใช้การเรียนรู้โดยบังเอิญและการเลียนแบบเป็นสำคัญ เพราะจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แปลกใหม่หรือแตกต่างไปจากเดิมได้โดยง่าย โดยให้ความสำคัญแก่ลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นไปในที่สุด และสิ่งที่เป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่างๆ ได้ คือ ความหวัง ความพอใจ และการหลบหลีกความทุกข์ การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่นเป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งที่ดีและไม่ดีจากบุคคลอื่นได้อย่างง่ายดาย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เด็กเลียนแบบมารดาของตน ไปจนถึงการที่วัยรุ่นเลียนแบบดาราดาราภาพยนตร์ เป็นต้น และในปัจจุบันการเลียนแบบก็ยังคงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนมีหลากหลาย

จากแนวคิดของทฤษฎีข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้แต่ละทฤษฎีจะอธิบายถึงแหล่งกำเนิดและพัฒนาการของจริยธรรมบนความเชื่อพื้นฐานที่แตกต่างกันไป แต่ก็มีลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกัน เพราะ

มุ่งอธิบายจิตลักษณะเชิงจริยธรรมชนิดใดชนิดหนึ่ง นั่นคือ ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรมมีบทบาทในการอธิบายทัศนคติเชิงจริยธรรม ส่วนทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม มีบทบาทโดยตรงในการอธิบายพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม และสำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจะใช้ในการอธิบายการเกิดและการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

2.1.4 ทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม

นักทฤษฎีจริยธรรม 2 ท่าน ที่มีชื่อเสียง คือ พือาเจท์ และโคลเบิร์ต มีความเชื่อว่าบุคคลมีความพร้อมที่จะพัฒนาความเจริญทางจิตใจแฝงอยู่ตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมก็จะเริ่มแสดงตัวเด่นชัดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางที่กำหนดไว้แต่เดิม โดยสภาวะแวดล้อมของแต่ละคนซึ่งจะมีอิทธิพลในการระงับ หรือเร่งรัดพัฒนาการทางจริยธรรมได้

พือาเจท์และโคลเบิร์ต เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลมีแนวทางและขั้นตอนการพัฒนาที่เป็นสากล เพราะความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรมของคนในสังคมเดียวกัน ย่อมคล้ายคลึงกับความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรมของคนต่างสังคมด้วย ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพือาเจท์

พือาเจท์เป็นผู้ริเริ่มความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่รับรู้กฎเกณฑ์ของสังคม ด้วยเหตุดังกล่าว พัฒนาการทางสังคมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาด้วย พัฒนาการทางสติปัญญาจะเกิดขึ้นเป็นลำดับตามอายุ จากขั้นที่ใช้ภาษาไม่ได้จนถึงขั้นที่สามารถคิดอย่างมีเหตุผล มีหลักการและเป็นนามธรรมได้ ซึ่งจริยธรรมในเด็กนั้นจะแฝงด้วยการเล่น เริ่มตั้งแต่การไม่รู้กฎเกณฑ์ ใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง มุ่งชัยชนะ จนเมื่อเติบโตขึ้น เด็กจะรู้จักการเล่นกับผู้อื่น ให้ความร่วมมือกับผู้เล่น และสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ด้วยความรู้สึกแห่งการรับผิดชอบ พือาเจท์พบว่า เด็กจะพัฒนาทางสติปัญญาได้ถึงขั้นสูงสุด เมื่ออายุประมาณ 8-10 ปี ฉะนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก จึงบรรลุขั้นสูงสุดได้เมื่ออายุประมาณ 8 ถึง 10 ปี เช่นกัน พือาเจท์แบ่งขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเป็น 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นก่อนจริยธรรม (pre-moral stage or blind obedience stage) ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี ในขั้นนี้เด็กจะปฏิบัติตามคำสั่ง เชื่อฟังคำสั่ง โดยเฉพาะของพ่อแม่ อย่างไม่มีข้อโต้แย้ง และยังทำตามผู้อื่นอีกด้วย

ขั้นยึดถือคำสั่ง (heteronomous stage or interpretation of mind stage) พบในเด็กอายุระหว่าง 4-8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ และจะปฏิบัติตามคำสั่ง เพราะกลัวถูกลงโทษ

ขั้นยึดหลักแห่งตน (autonomous stage or interpretation of act stage) พบในเด็กอายุระหว่าง 8-12 ปี ในขั้นนี้เด็กจะมีการพัฒนาจริยธรรมเป็นของตนเอง จะมีความรับผิดชอบในพฤติกรรมต่างๆ ของตน และจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยมุ่งหวังการได้รับรางวัล หรือสิ่งตอบแทน (มาลี จุฑา, 2542 : 264-265)

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก โคลเบอร์กได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของพีอาเจท์ และพบความจริงว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นมีได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปี เป็นส่วนมาก แต่บุคคลในสภาพปกติ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 ปีถึง 25 ปี โคลเบอร์กมีความคิดว่า ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นจะต้องประกอบด้วยสิ่งสำคัญด้านต่างๆ คือ ความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ความรู้เชิงจริยธรรมนั้น ส่วนใหญ่เด็กจะมีอยู่แล้วภายในปีแรกที่เข้าโรงเรียน ซึ่งพัฒนาการด้านนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น โดยรวมจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการเชิงจริยธรรม จึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะบุคคลจะต้องตัดสินใจเลือกในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำในแต่ละสถานการณ์นั้น ๆ โคลเบอร์กเห็นว่า การใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างไรอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ขึ้นอยู่กับความเจริญทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคลอย่างเป็นระบบแบบแผน และการใช้เหตุผลยังอาจทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ได้ด้วย อีกทั้งยังสามารถทำให้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาในสถานการณ์อื่นๆ ได้ เขาเชื่อว่า ผู้ที่มีวุฒิภาวะเชิงจริยธรรมจะสามารถแสดงออกซึ่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัด และเหตุผลเชิงจริยธรรมก็ไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งด้วย เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ใช่เป็นการประเมินค่าของการกระทำว่าดีหรือชั่ว หากแต่เป็นเรื่องของการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งๆ ขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุด จะมีลักษณะเป็นเหตุผลสากล โดยมีรากฐานมาจากความมีหลักการไม่เข้าข้างตนเองและมีลักษณะเป็นอุดมคติ

โคลเบอร์กได้กำหนดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ออกเป็น 3 ระดับ รวม 6 ขั้น ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กวัยรุ่น และผู้ใหญ่ โดยวิเคราะห์จากการใช้เหตุผลในการเลือกตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางจริยธรรม (moral dilemma) ระหว่างความต้องการส่วนตัวกับกฎเกณฑ์ของกลุ่มบุคคลหรือสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าว โคลเบอร์กจึงแบ่งประเภทของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามลำดับอายุของผู้ใช้เหตุผลนั้นๆ ออกเป็น 3 ระดับ ภายในแต่ละระดับยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์บังคับ (pre-conventional level) เป็นระดับของการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น โดยมีระดับพัฒนาการเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เป็นการมุ่งเน้นที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และชอบทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้มีอำนาจทางกายเหนือกว่า

ชั้นที่ 2 เป็นชั้นของการเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาสู่ตนเอง ความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นไปในลักษณะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน กระทำโต้ตอบกัน คือ เมื่อทำมา ต้องทำคืน หรือเมื่อให้มาก็ต้องให้ด้วย

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์สังคม (conventional level) เป็นการทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน หรือกระทำตามกฎหมายและหลักคำสอนของศาสนา ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับ 2 นี้ ให้ความสำคัญต่อการควบคุมจากภายนอก รู้จักที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา และมีความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ ในระดับนี้แบ่งพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 เป็นลักษณะของบุคคลที่ยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน พฤติกรรมที่ดีตามที่สละคติของเด็กชั้นนี้ คือ การทำให้ผู้อื่นพอใจ และยอมรับ ทำตนให้ผู้อื่นรักหรือมองเห็นว่าน่ารัก

ชั้นที่ 4 เป็นผู้ที่มีความรู้ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมได้กำหนดไว้

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (post-conventional level) เป็นระดับที่ตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำข้อขัดแย้งมาคิดตรองซังใจด้วยตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามความคิดเห็นของตน ในระดับนี้แบ่งการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 เป็นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์และความสำคัญของส่วนรวมหรือคนหมู่มาก เข้าใจในสิทธิของตนเองและผู้อื่น เป็นผู้ที่สามารถควบคุมความต้องการของตนเอง โดยเห็นแก่ความสำคัญของส่วนรวมมากกว่า

ชั้นที่ 6 เป็นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุด มีลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เป็นคุณธรรมสากล มีลักษณะเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ ถูกเป็นถูก ผิดเป็นผิด โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว การตัดสินใจในการเลือกกระทำล้วนมีจุดหมายปลายทางอันเป็นอุดมคติ มีหลักธรรมประจำใจของตน จริยธรรมชั้นนี้จะเกิดอย่างสมบูรณ์ในผู้ใหญ่ (ดวงเดือน พันธุมนาวัน, 2524 : 29-30; พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และประนอม คำดี, บรรณาธิการ, 2534 : 119-120)

สรุปแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์บังคับ (อายุ 2-10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (อายุ 10-13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่และระเบียบของสังคม (อายุ 13-16 ปี)	2. ระดับกฎเกณฑ์สังคม (อายุ 10-16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการมีเหตุผลและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม (อายุ 16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 หลักการยึดถือคุณธรรมสากล (วัยผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

พัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ โคลเบอร์กเห็นว่า คนแต่ละคนในแต่ละขั้นตอนจะมีลักษณะคงเส้นคงวาในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เมื่อคนผู้นั้นบรรลุวุฒิภาวะทางจริยธรรมในระดับหนึ่งแล้ว เขาก็จะเลื่อนจากขั้นตอนที่ต่ำกว่าไปขั้นตอนที่อยู่สูงกว่า และชอบขั้นตอนใหม่มากกว่าขั้นที่ผ่านไปแล้ว โดยทั่วไปพวกเขาจะไม่เข้าใจจริยธรรมที่อยู่ในขั้นตอนที่สูงกว่าขั้นที่พวกเขาอยู่ในวุฒิภาวะที่บรรลุขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้จะตายตัวและจะไม่สามารถข้ามขั้นตอนได้ ดังเช่นจากขั้นที่ 1 ต้องไปขั้นที่ 2 ไม่สามารถข้ามไปขั้นที่ 3 โดยไม่ผ่านขั้นที่ 2 ได้ นอกจากนี้พัฒนาการทางจริยธรรมของคน ไม่จำเป็นต้องพัฒนาไปถึงขั้นสูงสุด อาจหยุดชะงักในขั้นใดก็ได้ ซึ่งพบว่าผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการถึงขั้นที่ 4 เท่านั้น ทั้งนี้พัฒนาการทางจริยธรรมจะสัมพันธ์กับอายุ และมักถูกกำหนดด้วยพัฒนาการทางการรับรู้และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ชัชชัย คุ่มทวีพร, 2540 : 212-213)

จากการที่ทฤษฎีของโคลเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์ในการเข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้ลึกซึ้งที่สุดในปัจจุบัน และพิสูจน์ความเป็นสากลของทฤษฎีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล อันเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นๆ และ

จากการศึกษาค้นคว้าของดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันก (2520) ซึ่งได้ศึกษา “จริยธรรมของเยาวชนไทย” อย่างกว้างขวาง ผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีของโคลเบิร์ต ซึ่งพบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ กล่าวคือ คนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอันแสดงถึงความมีจริยธรรมสูงมากกว่าผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ อย่างเชื่อมั่นได้ และจิตลักษณะอื่นร่วมกับเหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถทำนายพฤติกรรมได้แม่นยำยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความรู้ความเข้าใจและเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี” จึงใช้แนวคิดจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ตเป็นหลัก จัดสร้างเครื่องมือวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ที่ใช้วิธีการเลือกยอมรับเหตุผลประเภทต่างๆ ของบุคคลเป็นเกณฑ์ นอกเหนือจากสร้างเครื่องมือวัดความรู้ความเข้าใจเชิงจริยธรรม ที่บุคคลมีความรู้ว่าการกระทำชนิดใดควรแก่การกระทำ และการกระทำชนิดใดควรแก่การละเว้น ซึ่งจะทำให้ทราบลักษณะจริยธรรมของบุคคลโดยรวม และจะได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป

2.2 บทบาทของหน่วยงานในการจัดจริยศึกษา

การศึกษามี 4 ประเภท คือ พุทธิศึกษา : วิชาความรู้ พลศึกษา : ร่างกายสมบูรณ์ หัตถศึกษา : ความถนัดในการใช้มือ และจริยศึกษา : ความประพฤติดี มีมารยาท สุภาพเรียบร้อย ในด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับจริยศึกษา มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ระดมสรรพกำลังและความคิด เพื่อหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมให้เกิดผลสมบูรณ์ตามสภาพของสังคมไทย ซึ่งดำเนินการติดต่อกันเป็นลำดับ จนกระทั่งก้าวไปสู่การทดลอง การวิจัย การปฏิบัติจริง ตลอดจนการสนับสนุนของหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547 : 863, 908-912)

2.2.1 บทบาทของหน่วยงานของรัฐในการจัดจริยศึกษา

1. บทบาทในด้านนโยบาย

ได้มีการยกระดับความสำคัญของการจัดจริยศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1) พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายจัดจริยศึกษาขึ้น โดยให้มีการเร่งรัดการจัดการศึกษา ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษาทุกระดับ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรเน้นพัฒนาเยาวชน

2) พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตั้งคณะกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษา เพื่อรวบรวมงานและวางแผนดำเนินงานร่วมกัน ในอันที่จะให้กิจกรรมงานด้านจริยศึกษาพัฒนา จริยธรรมของนักเรียนนักศึกษาอย่างแท้จริง แผนงานนี้ได้ประกาศใช้ควบคู่ไปกับแผนพัฒนา การศึกษาในปี 2527 ซึ่งประกอบด้วยแผนงานวิจัย แผนงานอบรม แผนงานพัฒนา แผนงานผลิต เอกสารและสื่อการเรียนการสอน มุ่งเน้นเพื่อเพิ่มพูนองค์ประกอบที่จะช่วยแก้ปัญหา 2 ประการ คือ 1) ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในทุก ๆ ระดับ และ 2) ให้ครูมี ความสามารถในการสอน พัฒนาจริยธรรมของผู้เรียน รู้จักเทคนิคในการสอนแบบต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการประเมินที่ตรงตามระดับพัฒนาการทางจริยธรรม

3) พ.ศ. 2527 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศเรื่องแผนพัฒนาจริยศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนา งานด้าน การจริยศึกษา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติและการ พัฒนาคุณธรรมของสังคม รวมทั้งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ทั้งได้จัดตั้งคณะกรรมการ ดำเนินการขึ้นคณะหนึ่ง ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานกรรมการ คณะกรรมการชุด นี้ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาจริยศึกษาขึ้น ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แนวทาง มาตรการ และงาน/โครงการ ที่จะดำเนินการในการพัฒนา จริยศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้แผนนี้ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527

2. บทบาทในด้านการประชุม อบรม และสัมมนา

ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรม ดังนี้

1) คณะกรรมการฝ่ายสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดสัมมนาระดับชาติ เรื่อง "ปรัชญาชีวิตของคนไทย" ทำให้ได้ข้อสรุปว่า ปรัชญาชีวิตของคนไทยเป็นระบบการรับรู้ ขาด หลักเกณฑ์ที่จะคัดเลือกตัดแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทย

2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดประชุมทางวิชาการ เรื่อง "ศีลธรรมกับศาสนา ของโลก" ได้ข้อสรุปว่า ควรเน้นคุณธรรมที่เหมาะสม เช่น การทำงานหรือทำหน้าที่โดยอาศัยหลัก คำสอนของศาสนา และพิจารณาข้อบกพร่องของระบบคำสอนที่ปรากฏเชิงจริยธรรม เพื่อความ เข้าใจต่อกัน

3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดสัมมนาเรื่อง "จริยธรรมใน สังคมไทยปัจจุบัน" ผลสัมมนาทำให้ได้ความหมายของจริยธรรม คือ แนวทางประพฤติและการ ปฏิบัติ เพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์ และรากฐานของจริยธรรม ได้แก่ 1)

ชนบธรรมเนียมประเพณี 2) ศาสนา 3) ปรัชญา นอกจากนี้ ยังได้รูปแบบของจริยธรรม ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันแต่ละบุคคลและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม มีการแปรเปลี่ยนตามสภาพของสังคมและธรรมชาติ ผลของการสัมมนาฯ ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาจริยธรรมไว้ด้วย คือ ศึกษารวบรวมคุณค่าที่พึงประสงค์ จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์สภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อวิเคราะห์เทียบเคียงกับคำสอนทางศาสนา เพื่อหาแก่นรวมและสังเคราะห์ขึ้นเป็นระบบจริยธรรมใหม่ที่เหมาะสม แล้วนำมาใช้พัฒนาบุคคลบนรากฐานที่มีอยู่เดิม

4) กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดโครงการสัมมนาอาจารย์เพื่อพัฒนาจริยศึกษาของวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ได้ผลสรุป คือ

(1) พฤติกรรมทางจริยศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน แบ่งเป็น ปัญหาจากผู้เรียน ได้แก่ กิริยามารยาทขณะอยู่ในห้องเรียน การพูด การแต่งกาย ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอน ควรเป็นตัวอย่างที่ดี ทุกคนควรร่วมมือและยอมรับร่วมกัน

(2) สภาพแวดล้อมในวิทยาลัยที่มีผลต่อจริยธรรม ได้แก่ บุคลากร ซึ่งก็คือ ผู้บริหาร อาจารย์ ภารโรง และนักศึกษา

(3) แนวทางเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้แก่ จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อการศึกษาวินัยศึกษาโดยเฉพาะ มีการวางแผนการจัดกิจกรรมประจำปี มีอาจารย์คอยควบคุมดูแล จัดโครงการอบรมจริยธรรมให้กับบุคลากร ผู้บริหาร และหาแนวทางเสริมสร้างจริยธรรมในวิทยาลัยครู

(4) กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดอบรมครูจริยศึกษาทุกระดับ ทุกสังกัด ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และได้ทำติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ การอบรมเน้นวิธีสอนจริยศึกษาเป็นสำคัญ และยังได้อบรมครูผู้สอนทั่วไป และผู้บริหารการศึกษาอีกด้วย

(5) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยศึกษา เรื่อง “แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย” ได้ประมวลความรู้ ความคิด จากพื้นฐานของปรัชญา ศาสนา และวัฒนธรรมในสังคมไทย ผลของการประชุมทำให้ได้จริยธรรมหลัก 8 ประการ คือ 1) การใฝ่สัจธรรม 2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา 3) เมตตา - กรุณา 4) สติ - สัมปชัญญะ 5) หิริ - โอตตปปะ 6) ความซื่อสัตย์สุจริต 7) ความขยันหมั่นเพียร และ 8) ความไม่ประมาท จริยธรรมหลัก 8 ประการนี้ สามารถจำแนกพฤติกรรมออกเป็นระดับต่างๆ จากต่ำไปหาสูงได้ 4 ระดับ คือ 1) ระดับที่มีผลต่อตนเอง 2) ระดับที่มีผลต่อหมู่คณะเล็ก ๆ เช่น เพื่อน ครอบครัว 3) ระดับที่มีผลต่อหมู่คณะส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน ประเทศชาติ และ 4) ระดับที่เป็นอุดมการณ์ทำความดีเพื่อความดี ซึ่งจากการประชุมทางวิชาการนี้ ได้นำผลไปเป็นข้อเสนอในการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน การสร้างสื่อการเรียน และการทดลองวิจัยต่อไป

3. บทบาทในด้านปฏิบัติ

ได้มีการดำเนินการตามนโยบาย ดังนี้

1) การจัดทำหนังสือคู่มือการสอนจริยศึกษา กรมการศาสนาได้จัดพิมพ์เผยแพร่ มีการกำหนดคุณลักษณะของคนไทย เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาคนไทยไว้ 10 ประการ คือ (1) มีระเบียบวินัย (2) มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม (3) ชยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ (4) สำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ (5) รู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (6) กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (7) มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ (8) รู้จักพึ่งตนเอง และมีอุดมคติ (9) มีความภาคภูมิใจ รู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ และ (10) มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และสามัคคีกัน

2) กรมวิชาการได้เสนอแนะวิธีการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับจริยธรรม โดยแบ่งเป็น ศิล สมาธิ และปัญญา ให้มีการจัดเป็นอัตราส่วน ดังนี้

(1) ในระดับประถมศึกษา อัตราส่วน 60 : 25 : 15

(2) ในระดับมัธยมศึกษา อัตราส่วน 20 : 60 : 20

(3) ในระดับวิทยาลัยหรือชั้นสูงกว่ามัธยมศึกษา อัตราส่วน 15 : 25 : 60

3) จากผลการประชุมทางวิชาการของกรมวิชาการ มีโครงการวิจัยต่อเนื่อง 3 โครงการ คือ

(1) โครงการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินคุณสมบัติจริยธรรมหลัก 8 ประการ

(2) การศึกษาเกณฑ์ปกติของพัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็กไทย มีข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาจริยธรรมได้เป็นอย่างดี

(3) โครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม มีการทดลองวิธีสอน 2 แบบ คือ แบบวิธีปรับพฤติกรรม และวิธีสร้างเสริมเจตคติ ด้วยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งพบว่า วิธีสอนทั้ง 2 แบบ มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน และครูผู้สอนที่ร่วมในโครงการทดลองให้ความเห็นชอบว่าสามารถนำไปใช้ได้โดยทั่วไป

4) กรมวิชาการได้ปรับปรุงหลักสูตรหมวดสังคมศึกษาให้มีการสอนพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงประสงค์กลุ่มวิชาสังคมศึกษา และจุดประสงค์รายวิชาต่าง ๆ

5) ส่งเสริมโครงการเพื่อการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีการทดลองสอนโดยใช้คู่มือครูของกรมสามัญศึกษา และการรณรงค์เรื่องวินัยของนักเรียนทั่วประเทศของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ขยายการจัดทำคู่มือครูและการใช้ในโรงเรียนครอบคลุมทุกเขตการศึกษา

2.2.2 บทบาทของหน่วยงานของเอกชนในการจัดจรรยาศึกษา

โดยทั่วไปหน่วยงานของเอกชนดำเนินกิจการโดยอิสระ ทั้งด้านเงินทุน งบประมาณในการดำเนินการ และเรื่องต่าง ๆ ตามความสนใจขององค์กรนั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยเน้นเรื่องที่อยู่ในความสนใจตามเหตุการณ์ของยุคสมัยนั้น ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับจรรยาศึกษาขึ้น จึงทำให้องค์กรต่าง ๆ ก่อตั้งขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่น่าสนใจมีดังนี้

1. พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มีความมุ่งหมายที่จะเผยแผ่ธรรมะให้ถูกต้อง เพื่อชักนำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงหลักธรรม ได้จัดบรรยายให้ความรู้เบื้องต้นของชาวพุทธทั่วไป และจัดสัมมนาวิทยากรและผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงาน ตามแผนการพัฒนาคุณธรรมและจรรยาธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับพุทธสมาคมมีแนวทางการดำเนินงานสอดคล้องกัน
2. มูลนิธิเผยแผ่ชีวิตประเสริฐ มีความสนใจจรรยาศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ จัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับศีลธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาติ ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ ได้รับความรู้ความเข้าใจและซาบซึ้งในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการอบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงจรรยาธรรมที่น่าสนใจ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีดังนี้

2.3.1 งานวิจัยในประเทศ

ดุษฎี จารุประสิทธิ์ (2533) ศึกษาทัศนคติเชิงจรรยาธรรมของนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษา ในกลุ่มวิทยาลัยพลศึกษาภาคใต้ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติเชิงจรรยาธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษาในวิทยาลัยพลศึกษาภาคใต้ คือ วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดยะลา จังหวัดชุมพร จังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง จำนวนทั้งสิ้น 288 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นและแบบอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสำรวจ

มาตราส่วนประมาณค่าทัศนคติเชิงจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน จำนวน 55 ข้อ มีความเชื่อมั่นทั้งแบบเท่ากับ .915 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การคำนวณหาค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t-test ผลการศึกษา พบว่า

1. ระดับทัศนคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปร เพศ ชั้นปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเป็นนักกีฬา มีดังนี้ 1) ทัศนคติเชิงจริยธรรม นักศึกษาชายอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาหญิงอยู่ในระดับสูง นักศึกษาชั้นปีที่ 1 อยู่ในระดับสูง นักศึกษาชั้นปีที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง 2) นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) นักศึกษาที่เป็นนักกีฬามีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษาที่ไม่เป็นนักกีฬามีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

2. เปรียบเทียบทัศนคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปร เพศ ชั้นปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเป็นนักกีฬา พบว่า มีทัศนคติเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ทัศนคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์กันในทางลบที่ระดับนัยสำคัญ .05

เสฐียรพงษ์ วรรณปก และคณะ (2534) ศึกษาเรื่อง แนวโน้มด้านจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และการดำรงชีวิตของนักเรียนตำรวจภูธร 7 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวโน้มด้านจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และการดำรงชีวิตของนักเรียนพลตำรวจ ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มดังกล่าว เพื่อแสวงหาแนวทางในการเสนอแนะหลักสูตรจริยธรรมตำรวจของกรมตำรวจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนพลตำรวจภูธร 7 จำนวน 6 กองร้อยๆ ละ 115 นาย รวม 690 นาย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานั้น ได้ศึกษาและสร้างแบบทดสอบโดยการสร้างสถานการณ์วัดระดับคุณธรรม ซึ่งดัดแปลงมาจากทฤษฎีของฟิอาเจท์และโคลเบิร์ต สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) เกี่ยวกับภูมิหลังและสถานภาพของนักเรียนพลตำรวจภูธร 7 พบว่า นักเรียนพลตำรวจภูธร 7 มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภูมิภาคตะวันตกมากที่สุด ส่วนใหญ่อยู่ในชนบท มีอายุเฉลี่ยในวัย 22 ปี วุฒิการศึกษาในการสมัครเข้ามาศึกษาสูงกว่าที่กำหนด โดยเฉพาะผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีมากถึง 56.6% แรงคลใจที่เลือกเข้ามาศึกษาในโรงเรียนตำรวจภูธร 7 ที่เด่นชัดคือ จบแล้วมีงานทำทันที และเพื่อเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล 2) เกี่ยวกับการเรียนวิชาจริยธรรมตำรวจ

นักเรียนตำรวจส่วนใหญ่ชอบเรียนวิชานี้ เพราะผู้สอนชี้ประเด็นเข้าใจง่าย ไม่ต้องท่องจำ ทั้งได้ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลิกภาพ และเกิดความสงบทางจิตใจได้ด้วย และ 3) ระดับจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และการดำรงชีวิต โดยวัดจากคุณธรรม 10 ประการ พบว่า คุณธรรมทั้งหมดอยู่ในระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ เนื่องจากเป็นหน้าที่ทางสังคม 5 คุณธรรม และระดับคุณธรรมที่มีวิจารณ์ญาณเป็นของตนเอง 5 คุณธรรม โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ คือ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความประหยัด ความเสียสละ ความอดุสาหะ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความสามัคคี และความยุติธรรม

อาภา โลจายะ (2535) วิจัยเรื่อง พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภาอากาศไทย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล ซึ่งมี 9 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพในความเป็นมนุษย์ ความอดทน ความร่วมมือ ความรู้รักสามัคคีและความเสียสละ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารพยาบาล จำนวน 150 คน และอาจารย์พยาบาล จำนวน 100 คน ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารพยาบาลมีความเห็นว่า พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสุภาพอ่อนโยน อยู่ในระดับมาก แต่ด้านความร่วมมือ ความรู้รักสามัคคีและความเสียสละ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพฤติกรรมจริยธรรมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับอาจารย์พยาบาลมีความเห็นว่า พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลด้านความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก แต่ด้านความเมตตากรุณา ความรู้รักสามัคคีและความเสียสละ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพฤติกรรมจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาล และอาจารย์พยาบาลเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมทั้ง 9 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนพฤติกรรมจริยธรรมโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน

อังฉรา จตุจินดา (2536) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ พบว่า พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่า เป็นพฤติกรรมที่ดีที่ถูกและควรอย่างมาก คือ พฤติกรรมการปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสในทางที่ดี ส่วนพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่าผิดและไม่สมควรอย่างมาก คือ พฤติกรรมการอิจฉาริษยา เมื่อเปรียบเทียบเพศหญิงกับชาย พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ พฤติกรรมการให้อภัย การรักษาชื่อเสียงของหมู่คณะ การบำเพ็ญประโยชน์ การปฏิบัติต่อคนรวยดีกว่าคนไม่ร่ำรวย การอิจฉาริษยา และการปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสในทางที่ดี เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐและเอกชน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ การเห็นอก

เห็นใจผู้อื่น การแสดงความกตัญญูกตเวที การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ($p < .05$) ได้แก่ พฤติกรรม การพูดปด การให้ร้ายป้ายสี การขโมย การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การให้อภัย การเชื่อฟังผู้ใหญ่ และการปฏิบัติต่อคนรวยดีกว่าคนไม่ร่ำรวย และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับอายุแตกต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ พฤติกรรมการพูดปด การให้ร้ายป้ายสี การขโมย การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การอิจฉาริษยา การปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสในทางที่ดี การเชื่อฟังผู้ใหญ่ การแสดงความกตัญญูกตเวที การรักษาชื่อเสียงของหมู่คณะ การบำเพ็ญประโยชน์ การเสียสละ การเห็นแก่พวกพ้อง การปฏิบัติต่อคนรวยดีกว่าคนไม่ร่ำรวย และการขาดระเบียบวินัย

บริษัท ศรีเพชรพัฒน์ (2539) วิจัยเรื่อง การใช้สถานการณ์จำลองและเทคนิคแม่แบบในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลราชบุรี จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ใช้สถานการณ์จำลอง และกลุ่มทดลองที่ 2 ใช้เทคนิคแม่แบบ แบบแผนการทดลองเป็นแบบ Randomized Group Pretest-Posttest Design ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลอง มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบนักเรียนที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองกับนักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบ พบว่า มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รุ่งนภา จอนเจดสิน (2540) วิจัยเรื่อง การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 571 คน จากโรงเรียนรัฐบาล 8 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความกล้า ความสุภาพอ่อนน้อม มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับพอใช้ 3 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ การมีวินัย และการตรงต่อเวลา และ 2) นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมมากและนักเรียนที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมไม่มาก มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับมาก 3 ด้านเหมือนกัน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที และความกล้า มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับพอใช้ในด้านการมีวินัย การตรงต่อเวลา ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์และความสุภาพอ่อนน้อม นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมมาก มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับมาก ส่วนนักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมไม่มาก มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับพอใช้

วันดี ละอองทิพรส (2540) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง 6 - 12 ปี จำนวน 554 คน พบว่า 1) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม คือ ด้านการแบ่งปันมีความสัมพันธ์ทางด้านบวกกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของบุคคลอื่น และทางด้านลบกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของตนเองเป็นที่ตั้ง 2) ในด้านการเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม พบว่า นักเรียนที่มีอายุมากกว่าหรือเรียนชั้นสูงกว่า มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมไม่แตกต่างกับนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่าหรือเรียนชั้นต่ำกว่า แต่มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมแตกต่างกับนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่าหรือเรียนชั้นต่ำกว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกมาก มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูง ส่วนนักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกปานกลางมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมอยู่ในระดับ 2

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (2542) วิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ตเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนก่อนการฝึกกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต และหลังการฝึกกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต 2) เพื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับการสอนวิชาจริยศึกษาตามคู่มือครู และนักเรียนที่ได้รับการสอนวิชาจริยธรรมตามคู่มือครูพร้อมฝึกกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต และ 3) เพื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่มีความสันทัดทางภาษาแตกต่างกันหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 ห้องเรียน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุมได้รับการสอนวิชาจริยธรรมศึกษาตามคู่มือครู ส่วนกลุ่มทดลองได้รับการสอนวิชาจริยธรรมศึกษาตามคู่มือครูพร้อมการฝึกกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต จำนวน 12 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมที่สร้างขึ้น แบบวัดนี้มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .76 2) แบบวัดความสันทัดทางภาษา ที่ปรับปรุงจากแบบวัดความสันทัดทางภาษาของดวงเดือน พันธุมนาวิ (2524) แบบวัดนี้มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .71 3) สถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม ที่สร้างขึ้นจำนวน 12 เรื่อง 4) โปรแกรมการจัดกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต จำนวน 12 ครั้ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบค่าที (t-test) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต มี

เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ตมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) หลังการทดลอง นักเรียนที่มีความสันทัดทางภาษาสูง และนักเรียนที่มีความสันทัดทางภาษาดำ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน จึงกล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมตามแนวของโคลเบิร์ตสามารถพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้ ดังนั้นควรมีการนำการจัดกิจกรรมดังกล่าวมาพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในวิชาจริยศึกษา

ดวงพร พิณรุทธ์ (2545) ศึกษาเรื่อง การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้สึกผิดชอบของเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร ทั้งในกลุ่มรวมทุกศาสนา กลุ่มไทยพุทธ และกลุ่มไทยมุสลิม จำนวน 300 คน พบว่า เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร ในกลุ่มรวมทุกศาสนาและกลุ่มไทยพุทธ มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 ส่วนเด็กและเยาวชนในกลุ่มไทยมุสลิม มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 5 สำหรับความรู้สึกผิดชอบนั้น พบว่า เด็กและเยาวชนทั้ง 3 กลุ่ม มีความรู้สึกผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้สึกผิดชอบมีความสัมพันธ์กัน เด็กและเยาวชนทั้ง 3 กลุ่มที่มีระดับอายุแตกต่างกัน มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน แต่มีความรู้สึกผิดชอบไม่แตกต่างกัน เด็กและเยาวชนทั้ง 3 กลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน และมีความรู้สึกผิดชอบแตกต่างกันด้วย

โกศล มีคุณ และณรงค์ เทียมเมฆ (2545) วิจัยเรื่อง ผลการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมจริยธรรมของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครูอาจารย์ที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี จำนวน 300 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม 100 % และกลุ่มฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม 50 % ส่วนกลุ่มควบคุม เป็นกลุ่มที่ไม่ฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม ผลของการวิจัย พบว่า 1) การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม 100 % และการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม 50 % ทำให้ผู้รับการฝึกมีเหตุผลเชิงจริยธรรมที่วัดทันทีหลังฝึกและที่วัด 3 เดือนหลังฝึก รวมทั้งพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมที่วัดเฉพาะ 3 เดือนหลังฝึก สูงกว่าการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม 0 % (กลุ่มควบคุม) 2) การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม 100 % ครูอาจารย์ที่ได้รับผลดีระยะยาว จากการฝึกอบรมทางจริยธรรมมากกว่าครูอาจารย์ประเภทอื่น มี 3 ประเภท คือ ครูอาจารย์อายุน้อยซึ่งได้รับผลดีอย่างเด่นชัดจากการฝึก 100 % ครูอาจารย์ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมเดิมต่ำซึ่งได้รับการฝึก 100 % หรือ 50 % และครูอาจารย์ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมเดิมสูงซึ่งมีเหตุผลเชิงจริยธรรมหลังฝึกสูงและที่ได้รับการฝึก 100 % หรือ 50 % 3)

ครูอาจารย์ประเภทที่มีลักษณะทางจริยธรรมสูง คือ ผู้มีความพร้อมทางจิตมาก ผู้มีเจตคติที่ดีต่อโครงการสูง ผู้มีอายุน้อย เพศหญิง และผู้มีจิตลักษณะหลายประการประกอบกันสูง โดยบุคคลแต่ละประเภทดังกล่าว มีลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่าบุคคลประเภทตรงข้ามตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไป และพบผลในการวัดซ้ำต่างระยะเวลากันอีกด้วย 4) ผู้รับการฝึกระดับการศึกษาสูง คือ ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ถ้าได้รับการฝึก 100 % จะมีพฤติกรรมจริยธรรมทั่วไปสูงกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และผู้รับการฝึกประสบการณ์มากถ้าหากได้รับการฝึก 100 % มีพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมสูงกว่าผู้มีประสบการณ์น้อย และ 5) จิตลักษณะใหม่ 2 ประการ คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม และเจตคติต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (ซึ่งมีการวัด 3 ครั้ง) กับ จิตลักษณะเดิม 7 ประการ คือ การมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ค่านิยมในอาชีพ ความใกล้ชิดศาสนา และเจตคติต่ออาชีพครู ร่วมกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครูอาจารย์ผู้รับการฝึกอย่างชัดเจน

นิรมล เตชะปณิต และลัดดา ยูพกรณ์ (2547) ศึกษาเรื่อง ระดับจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวนนักศึกษา 661 คน พบว่า นักศึกษามีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้น 4 ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก นั่นคือ มีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้นหลักการทำตามหน้าที่และระเบียบสังคม เมื่อศึกษาระดับจริยธรรมของนักศึกษา 1) ตามคณะ 5 คณะ คือ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะเทคโนโลยีการเกษตร 2) ตามชั้นปี คือ ปี 1 ปี 2 ปี 3 ปี 4 และค้ำรุ่น 3) ตามสาขาวิชา คือ สาขาวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาครุศาสตรบัณฑิต และสาขาบริหารธุรกิจบัณฑิต 4) ตามเพศ คือ เพศชาย และเพศหญิง 5) ตามภูมิลำเนา คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง และ 6) ตามรายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า นักศึกษามีระดับจริยธรรมโดยรวมอยู่ในขั้น 4 ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก นอกจากนั้นเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับจริยธรรมของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาเพศชายและนักศึกษาเพศหญิง มีระดับจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยเฉพาะต่อข้อคิดเห็นว่าด้วย การรักษาความสะอาด การถ่ายภาพชุด การแลกเปลี่ยนคู่นอน การแต่งสายเดี่ยว การพนันบอล การประหยัดพลังงาน การตรงต่อเวลา นักศึกษาชายหญิงเข้าห้องพักอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา การขายบริการทางเพศ และการขายยาบ้า นักศึกษาหญิงมีความเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงกระทำมากกว่านักศึกษาชาย ส่วนการวิเคราะห์ระดับจริยธรรมของนักศึกษาตามคณะ ตามชั้นปี ตามสาขาวิชา ตามภูมิลำเนา และตามรายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า มีระดับจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

2.3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เลวิส (Lewis, 1982) ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรมและความรู้ของนักเรียนที่มีความสามารถสูง ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องของเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม และอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนที่มีความสามารถสูงกับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนระดับปกติ และความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางความรู้กับการให้เหตุผล เครื่องมือในการให้คะแนน "P" จาก Defining Issues Test ส่วนคะแนนที่ให้เพื่อวัดพัฒนาการทางความรู้ใช้ของพียาเจต์ (Inventory of Piaget's Developmental Tasks) และใช้ Home Index เพื่อดูสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ เป็นนักเรียน 120 คน ประกอบด้วยชาย 60 คน หญิง 60 คน ซึ่งมาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาแถบชานเมืองและชนบท จากเกรด 10, 11 และ 12 การวิเคราะห์ใช้การวิเคราะห์แบบค่าแปรปรวน 3 ทาง (3-way Analysis of Variance) โดยใช้วิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมทางความรู้ และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งใช้ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถกับนักเรียนปกติ รวมทั้งพัฒนาการทางด้านความรู้ มีความแตกต่างกัน นักเรียนที่มีความสามารถสูงมีความแตกต่างกับนักเรียนปกติในเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

สโตล และเบลเลอร์ (Stoll & Beller, 1993) ศึกษาเรื่อง ผลของการใช้วิธีสอนระยะยาวและบรรยากาศในชั้นเรียนที่มีต่อการพัฒนาความรู้และพฤติกรรมทางจริยธรรม งานวิจัยนี้ได้นำเสนอในการประชุมของสมาพันธ์สุขศึกษา พลศึกษาและสันตนาการ และการเดินร่ำ (วอชิงตัน ดีซี 24-28 มีนาคม 1993) ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาทางด้านจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในโรงเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ค่านิยมที่ดีได้อย่างรวดเร็วจากโรงเรียน การแข่งขันกีฬาเน้นการเอาชนะทำให้นักเรียนมีจริยธรรมลดลง ความมีน้ำใจนักกีฬาลดลง ผู้วิจัยเชื่อว่า การจัดวิธีการเรียนการสอนและบรรยากาศในชั้นเรียน จะสามารถช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทางด้านจริยธรรมขึ้นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ใช้วิธีการสอนที่มีพื้นฐานจากทฤษฎีของพียาเจต์ (Piaget) และ คอลเบิร์ก (Kohlberg) ผลการวิจัยพบว่า เมื่อทำการสอนผ่านไป 3 ปี นักเรียนมีความกลัวลดลง มีความเห็นใจผู้อื่นเพิ่มขึ้น พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นดีขึ้น ผลการเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า การจัดวิธีการเรียนการสอนและการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีความจำเป็นที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาความรู้และจริยธรรมได้

วินเซนต์ (Vincent, 1996) วิจัยทดลองเรื่อง ผลของการใช้วิธีสอน 2 วิธีในชั้นเรียน โดยการทดลองกับนักเรียนเกรด 6 จำนวน 45 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3

กลุ่ม เพื่อทดลองวิธีสอน 2 วิธี และเป็นกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มทดลองที่หนึ่งใช้วิธีสร้างค่านิยม คือครูผู้สอนให้นักเรียนอภิปรายโดยใช้เรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งเชิงคุณธรรมจริยธรรมเป็นสื่อ กระตุ้น ครูคอยชักนำและเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าที่นักเรียนใช้อยู่เสมอ ส่วนกลุ่มที่สองใช้วิธีสอนแบบธรรมดาคือการพำจอบรมสั่งสอน ใช้เวลาฝึก 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ผลการวิจัย พบว่า วิธีการสร้างค่านิยมซึ่งประกอบด้วยการอภิปรายและเสนอความรู้ที่สูงขึ้นชั้นหนึ่ง ให้ผลยกระดับคุณธรรมจริยธรรมตามชั้นต่างๆของโคลเบอร์กได้ดีกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แมคแคดเดน (McCadden, 1998) ศึกษาเรื่อง ตัวบ่งชี้หรือประเด็นที่ต้องนำมาเขียนเป็นหนังสือประกอบการอ่านของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์โรงเรียนอนุบาลของฟินแลนด์จำนวน 26 โรงเรียน พบว่า ตัวบ่งชี้หรือประเด็นที่ต้องนำมาเขียนเป็นหนังสือประกอบการอ่านของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรมเรียงตามลำดับความสำคัญ มีดังนี้ 1) การท่องเที่ยวที่มีคุณธรรมจริยธรรม 2) ความหลากหลายทางคุณธรรมจริยธรรม 3) คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอนุบาล 4) การต่อต้านคุณธรรมจริยธรรมที่ขัดแย้ง และ 5) การยอมรับคุณธรรมจริยธรรมที่ขัดแย้ง

โจแฮนส์สัน (Johansson, 1998) วิจัยเรื่อง ประเด็นบ่งชี้ที่ครูใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศสวีเดน โดยใช้ทฤษฎีมุมมองชีวิตในโลก (Life World Theoretical Perspective) เป็นกรอบความคิดในการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า ประเด็นบ่งชี้ที่ครูใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศสวีเดน คือ 1) ประเด็นการควบคุมอารมณ์ 2) ประเด็นความสามารถทางปัญญา 3) ประเด็นความรู้สึกรักและเมตตา 4) ประเด็นความรู้สึกยอมรับความผิดพลาด 5) ประเด็นความรู้สึกละเอียดใจ และ 6) ประเด็นความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น ๆ

วิลลาร์ด (Willard, 1998) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในยุคข้อมูลข่าวสาร โดยค้นหาประเด็นบ่งชี้พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่บิดามารดาพึงนำมาใช้ในการสร้างเสริมให้เยาวชน แสดงออกอย่างเหมาะสมในการสื่อสารกับผู้อื่นในชีวิตประจำวันในแคลิฟอร์เนีย ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นบ่งชี้พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่บิดามารดาควรนำมาใช้ในการเสริมสร้างให้เยาวชน คือ 1) การรักษาทรัพย์สมบัติสาธารณะ 2) การเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น 3) การแสดงความสุภาพเรียบร้อยต่อคนอื่น ๆ 4) การให้ความเคารพต่อสถาบันต่างๆ และ 5) การรักษาไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งตน

เดวิดสัน (Davidson, 2001) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมความประพฤติ นักเรียนในโรงเรียนในรัฐอัลบามา โดยสร้างหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้น ดำเนินการหนึ่งสัปดาห์ หลังจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการใช้ หลักสูตรดังกล่าว ด้วยการถามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ด้วย คำถามต่อไปนี้ 1) หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและ ดำเนินการไปแล้วนั้น สามารถลดปัญหาความประพฤตินักเรียนได้หรือไม่ 2) หลักสูตรเสริมด้านการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้น สามารถลดปัญหาทางเพศ ของนักเรียนได้หรือไม่ 3) หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและ ดำเนินการไปแล้วนั้น สามารถพัฒนาความประพฤตินักเรียนโดยรวมให้ดีขึ้นหรือไม่ และ 4) หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้น โดยรวมมีประสิทธิภาพหรือไม่

ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องจำนวน 249 คน ตอบคำถามจากการวิเคราะห์ ข้อมูลแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ซึ่งแปลความหมายว่า หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและ ดำเนินการไปแล้วนั้น สามารถลดปัญหาความประพฤติ ลดปัญหาทางเพศ และช่วยพัฒนาความ ประพฤตินักเรียนได้ โดยรวมหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้น และดำเนินการไปแล้วนั้นมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบคำถามปลายเปิด พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการใช้หลักสูตรเสริมดังกล่าว และรู้สึกว่ามี ความจำเป็นต้องใช้หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาความประพฤตินักเรียน หลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้นมี ประสิทธิภาพ มีความครอบคลุมประเด็นคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องพัฒนา มีเนื้อหาสาระตรง ประเด็น และครูอาจารย์มีความพึงพอใจในการนำหลักสูตรไปใช้

กล่าวโดยสรุป เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม มีหลากหลาย การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับความรู้ทางจริยธรรม ให้ผลที่เป็นรายละเอียดเป็นส่วนใหญ่ ยากที่จะนำไปใช้ ทำนายพฤติกรรม เพราะความรู้ของบุคคลเป็นเพียงสาเหตุเดียวในหลายๆ สาเหตุของพฤติกรรม ของบุคคลนั้น ส่วนทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคล ส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้นๆ สามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้แม่นยำขึ้น ในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น บุคคลจะใช้ในการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่ อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้นๆ และสำหรับการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น เป็นสิ่งที่สังคมให้ ความสำคัญมาก เพราะการกระทำในด้านดีและไม่ดีของบุคคลนั้น ๆ ส่งผลโดยตรงต่อความสงบสุข ของสังคมส่วนรวม สำหรับบทบาทของหน่วยงานในการจัดจริยศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการมี

บทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดวิธีการและรูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในวัยเรียน ทั้งที่อยู่ในระบบและนอกระบบ ส่วนหน่วยงานของเอกชนก็มีบทบาทสำคัญไม่น้อยที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดผลในทางปฏิบัติด้วย ในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนนั้น มีผู้สนใจศึกษาวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศมาเป็นระยะเช่นกัน ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ พือาเจท์ และโคลเบอร์ก ได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ และมีความเชื่อว่า จริยธรรมเป็นเรื่องที่ฝึกกันได้และสามารถพัฒนาจากขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่งได้ สำหรับการพัฒนาจริยธรรมในสังคมไทยนั้น กล่าวโดยทั่วไป ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อปลูกฝังความศรัทธา ความเชื่อ เจตคติ และค่านิยม ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย โดยมีผู้ใหญ่ในสถาบันต่าง ๆ และผู้นำทุกระดับเป็นแบบอย่างที่ดี